

Kuleshova L. N., Makodzey Yu. G. THE CONCEPT OF “TIME” IN THE NOVEL BY ANDREI BELY “PETERSBURG”

The article analyzes the application of the concept of “time” in the novel “Petersburg” by Andrei Belyi. It was found out that the main conceptual aspects of time in the text of the novel are the time as periods determined by human actions and intentions; as a duration affecting things; as a movement; as a certain period of the past to which certain events, objects, persons, phenomena may be attributed. Intimate-personal and sensual-emotional connotations of time are highlighted. The semantics of the historical time, the everyday time and the time of the otherworldly reality is contraposed.

Keywords: the concept, the concept sphere, the work of Andrei Belyi, the novel “Petersburg”, the concept of time.

УДК: 811.111

I. I. Могілей,

ст. викладач кафедри теорії та практики перекладу

Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

A. С. Пономарчук,

студентка 4 курсу спеціальності «Переклад»

Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Статтю присвячено аналізу лексичних трансформацій на матеріалі українського перекладу роману С. Плат «Під скляним ковпаком». Стаття розглядає лексичні трансформації денотавного й конотативного планів на матеріалі фрагментів сучасної англomовної прози та їхніх українських перекладів за класифікацією О. О. Селіванової, що передбачає поділ трансформацій на формальні та формально-змістові.

Ключові слова: трансформація, лексичне значення, денотат, конотат, гіпонім, гіперонім, партонім, холонім, еквонім, кореферентні заміни, конотація, конотативне значення, денотативна інформація.

Постановка проблеми. Існування міжмовних лексичних відповідників закономірний факт мовної дійсності. Закономірна сутність лексичних відповідників пов'язана з універсальністю логіко-понятійного складу мов, а також залежить від того, що слово є обов'язковою понятійною одиницею будь-якої сучасної мови. За В.С. Виноградовим, перекладацькими відповідниками або еквівалентами ми вважаємо слова та словосполучення перекладу й оригіналу, які в одному зі своїх значень передають рівний, або відносно рівний, обсяг інформації та є функціонально рівнозначними [1, с. 83].

При перекладі важливим є досягнення еквівалентності тексту перекладу, що передбачає доцільне використання лексичних заміни. Такі заміни називаються

лексичними трансформаціями. За О. О. Селівановою, перекладацька трансформація, – це перетворення, модифікація форми або змісту і форми, зокрема, з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресатів оригіналу й перекладного тексту [4, с. 456].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему трансформацій та перекладацької еквівалентності розглядали такі науковці як В. Н. Комісаров, Ю. Найда, О. О. Селіванова, О. Д. Швейцер, Л. С. Бархударов, Я. Й. Рецкер та інші. У численних працях було висунуто власні погляди дослідників стосовно цього питання, проте проблема досі залишається відкритою, оскільки єдиної думки ще досі не було сформульовано.

Мета статті. Метою дослідження є комплексний аналіз денотативного та конотативного планів лексичних трансформацій на матеріалі англomовного художнього тексту та його українського перекладу.

Виклад основного матеріалу. Нову класифікацію перекладацьких трансформацій запропонувала О. О. Селіванова: формальні та формально-змістові. Формальні трансформації передбачають зміну форми в перекладі при збереженні змісту оригіналу. Такі трансформації відбуваються на фонетичному, словотвірному, лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях [4, с. 460]. У денотативному плані, який маніфестує понятійно-логічне ядро значення, формально-змістові трансформації у перекладі представляють словникові відповідники лексем, що отримують у мові перекладу неоднаковий з вихідною одиницею семний набір, актуалізований контекстом повідомлення [4, с. 460]. Денотативні трансформації на лексичному рівні включають кореферентні, метонімічні, синонімічні, антонімічні, конверсивні та метафоричні заміни.

Конотативні трансформації диференціюємо на оцінно-емотивні, експресивні та функціонально-стилістичні [4, с. 456-458]. Оцінно-емотивні трансформації передбачають заміну, втрату або появу в тексті перекладу емотивного або оцінного компонента. Експресивні конотативні трансформації передбачають модифікацію чи втрату, посилення чи применшення ознаки. Функціонально-стилістичні трансформації представлені втратою, заміною або виникненням в перекладному тексті функціонально-стилістичного забарвлення мовних одиниць.

У денотативному плані наявний реєстр формально-змістових трансформацій представлений у тому числі синонімічними, антонімічними, кореферентними, метонімічними та метафоричними замінами. Метонімічні у свою чергу поділяються на партонімічні, холонімічні, парто-партонімічні, гіперонімічні, гіпонімічні та еквонімічні перетворення.

Трансформації, що отримують в мові перекладу неоднаковий із вихідною одиницею семний набір, актуалізований контекстом повідомлення, названі **синонімічними замінами**. Розглянемо приклад: *It was a queer, sultry summer; the summer they electrocuted the Rosenbergs, and I didn't know what I was doing in New York* (The Bell Jar, с. 2) // *То було хворобливого, задушливого літа – того ж літа, коли Розенберґів стратили на стільці, а я не зрозуміла, навіщо приїхала у Нью-Йорк* (Під скляним ковпаком, с. 7). У наведеному прикладі, англійський прикметник *queer* (дивний), “*differing in some odd way from what is usual or*

normal” (Webster), перекладач Ольга Любарська замінює прикметником *хворобливий*, тобто «який легко піддається хворобам, часто хворіє» (СУМ). Прикметник *sultry* (спекотний), “*very hot and humid*” (Webster), перекладено лексемою *задушливий*, тобто «з жарким, перегрітим повітрям, насиченим випаруваннями; душний» (СУМ).

Проаналізуємо наступний фрагмент: *I knew something was wrong with me that summer, because all I could think about was the Rosenbergs and how stupid I'd been to buy all those uncomfortable, expensive clothes, hanging **limp as fish** in my closet* (The Bell Jar, с. 2) // Я розуміла, що того літа щось зі мною було не так, адже всі мої думки крутилися довкола Розенбергів, того, навіщо я накупила незручного дорожнього одягу, який тепер висів у шафі **дохлюю рибою** (Під скляним ковпаком, с. 8). Англійський прикметник *limp* (неживий), “*lacking firm texture, substance, or structure*” (Webster) перекладено лексемою “дохлий” із значенням «який перестав існувати; мертвий, неживий» (за СУМ). Контекстне значення українського прикметника доповнюється негативною конотацією.

Цікавим є наступний приклад: *I'm five feet ten in my stocking feet, and when I am with little men I stoop over a bit and slouch my hips, one up and one down, so I'll look shorter, and I feel **gawky and morbid** as somebody in a sideshow* (The Bell Jar, с. 4) // Мій зріст – метр сімдесят вісім, і то без підборів, тому з низькими чоловіками я трохи горблюся й провисаю в стегнах набік, щоб здаватися нижчою: не можу позбутися відчуття, ніби я – якась **похнюплена** й нікому не **потрібне** циркове одоробало, яке виганяють на арену в інтермедіях (Під скляним ковпаком, с. 20).

Оригінальна лексема *gawky* (неповороткий), “*awkward, clumsy*” (Webster) перекладена українським прикметником *похнюплений*, тобто «той, що похнюпився, опустився, похилився додолу» (СУМ). Інша англійська лексема *morbid* (страшний), “*abnormally susceptible to or characterized by gloomy or unwholesome feelings*” (Webster) замінена лексемою *нікому не потрібний*. Окрім синонімічної заміни, подана трансформація має зміни і в конотативному плані.

Антонімічні заміни – прийом перекладу, що полягає у заміні поняття, вираженого в оригіналі, протилежним. На думку О. О. Селіванової, антонімічний переклад є нічим іншим, як синонімічною заміною, зважаючи на загальну відповідність цілісного змісту, хоч і дещо модифікованого в перекладі [4, с. 463].

Розглянемо фрагмент: *There is something **demoralizing** about watching two people get more and more crazy about each other, especially when you are the only extra person in the room* (The Bell Jar, с. 6) // Бойовий дух якось **занепадає**, коли двоє шаленіють одне від одного дедалі дужче, а ти за цим спостерігаєш, надто якщо ти – єдина зайва людина в кімнаті (Під скляним ковпаком, с. 32).

Ще одним прикладом антонімічної трансформації слугує приклад: *I kept hearing about the Rosenbergs over the radio and at the office till I **couldn't get them out of my mind*** (The Bell Jar, с. 2) // Про Розенбергів говорили й по радіо, і на роботі, аж доки вони остаточно **поселилися** в моїй голові (Під скляним ковпаком, с. 8).

За В. І. Карабаном, така трансформація є позитивацією – слово або словосполучення з формально вираженою семою змінюється в перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного компонента [2, с. 291].

Наступний вид формально-змістових трансформацій – це **корєферентні заміни**, тобто позначення особи або персонажа різними властивими йому найменуваннями. В перекладі зазвичай вживається корєферент з більшою інформативністю, слово або словосполучення, які уточнюють, характеризують або нагадують щось.

Розглянемо приклад: *They had been following him with their eyes, and when he glanced back at them, they burst out laughing* (The Bell Jar, с. 4) // *Ті пильно стежили за ним, а коли **приятель** озирнувся – зайлися сміхом* (Під скляним ковпаком, с. 17).

Перекладач Ольга Любарська у перекладі замінює англійський особовий займенник *he* іменником *приятель*. СУМ тлумачить відповідну лексему як «людина, з якою хто-небудь перебуває в дружніх, товариських стосунках; близький знайомий», тобто така заміна вказує на соціальний статус персонажів, а також їхні близькі стосунки.

Іноді перекладач роману використовує корєферентні трансформації, акцентуючи увагу на різних статусах героїв, наприклад, професії персонажа: *The woman finished her article by saying better be safe than sorry and besides, there was no sure way of not getting stuck with a baby and then you'd really be in a pickle* (The Bell Jar, с. 25) // **Юристка** завершила статтю твердженням, що *ліпше перестрахуватися, ніж потім шкодувати, та й ніяк не убезпечитися від того, щоб опинитися з дитиною на руках – а отоді буде справжня катастрофа* (Під скляним ковпаком, с. 120).

До трансформацій денотативного плану належать метонімічні заміни, які можна диференціювати залежно від статусу суміжних предметів, явищ, понять.

Партонімичні трансформації – заміни назви цілого назвою його частини. Розглянемо наступний приклад: *Lenny slid his hand around Doreen's bare arm and gave her a squeeze* (The Bell Jar, с. 5) // *Ленні обійняв Дорін за голе **плече** й злегка стиснув його* (Під скляним ковпаком, с. 22).

Англійську лексему *arm* (рука), “*a human upper limb*” (Webster) перекладено українською лексемою *плече*, яку СУМ тлумачить як «верхня частина руки до ліктьового суглоба».

Холонімичні трансформації – заміни назви частини назвою цілого. Наприклад: *The ache in the middle of my left shin bone came to life, and I abandoned any hope of sleep before seven, when my radio-alarm clock would rouse me with its hearty renderings of Sousa* (The Bell Jar, с. 26) // *Знову озвалася болям моя ліва **нога**, і я полишила надію заснути до сьомої ранку, коли будильник весело заграє щось із доробку Сузи* (Під скляним ковпаком, с. 125).

Ольга Любарська замінює англійську лексему *shin* (літка), “*the front part of the vertebrate leg below the knee*” (Webster), на лексему *нога*, тобто «одна з двох нижніх кінцівок людини» (СУМ).

Парто-партонімічні трансформації – заміни назви однієї частини назвою іншої частини. Наприклад: *This dress was cut so queerly I couldn't wear any sort of a bra under it, but that didn't matter much as I was skinny as a boy and barely rippled, and I liked feeling almost naked on the hot summer nights* (The Bell Jar, с. 4) // **Крій у сукні** був такий дивний, що я не могла вдягти під неї бюстгальтер, але байдуже, бо я була худенька, мов хлопчак, з ледь виразними округлостями, а це було приємно почуватися майже голою спекотними літніми вечорами (Під скляним ковпаком, с. 16).

Англійську лексему *dress* (одяг, плаття), “*an outer garment (as for a woman or girl) usually consisting of a one-piece bodice and skirt*” (Webster) перекладач Ольга Любарська замінила словосполучкою *крій у сукні*, тобто «модель, форма одягу або взуття; фасон» (СУМ).

Гіперонімічні трансформації – заміни назви видового поняття назвою родового (генералізація). Розглянемо наступний приклад: *He kept staring at her the way people stare at the great white macaw in the zoo, waiting for it to say something human* (The Bell Jar, с. 5) // **Він невідривно витріщався на неї, наче на велетенського панапу** в зоопарку, який от-от заговорить людським голосом (Під скляним ковпаком, с. 22), де родова назва *Macaw* – «ара» – означає рід птахів родини папугових.

Ще одним прикладом слугує наступний фрагмент: *The two of them didn't even stop jitterbugging during the intervals* (The Bell Jar, с. 6) // **Настіть у наузак вони не спиняли танцю** (Під скляним ковпаком, с. 29), де *Jitterbugging* – від назви «джитербаг» – танець, що характеризується швидкими, різкими рухами, схожий на бугі-вугі та рок-н-рол.

Гіпонімічні трансформації – заміни родової назви видовою (конкретизація). Наприклад: *The idea of being electrocuted makes me sick, and that's all there was to read about in the papers – goggle-eyed headlines staring up at me on every street corner...* (The Bell Jar, с. 2) // **Від самої думки про смерть на електричному стільці мене нудить, а тими днями тільки про це й писали в газетах: банькати шпальти** кричали до мене на кожному розі... (Під скляним ковпаком, с. 7). У наведеному прикладі перекладач замінює лексему *headlines* (заголовки), “*a head of a newspaper story or article usually printed in large type and giving the gist of the story or article that follows*” (Webster) українською лексемою *шпальти* – «фяд коротких рядків у газеті, журналі і т. ін., розташованих один під одним так, що вони становлять вертикальну смугу на сторінці» (СУМ). *Headlines* – «заголовки» – родове поняття (гіперонім), а *шпальти* – видове (гіпонім).

Розглянемо ще один приклад: *She just sat there, dusky as bleached-blonde Negress in her white dress, and sipped daintily at her drink* (The Bell Jar, с. 5) // **Вона просто сиділа в напівтемряві, наче вибілена негритянка в білій сукні, й потягувала свій коктейль** (Під скляним ковпаком, с. 22). Оригінальна лексема *drink* (напій), “*a liquid suitable for swallowing*” (Webster) перекладена українською лексемою *коктель* – «напій, що становить суміш коньяку, лікеру та вин, іноді з цукром, прянощами тощо» (за СУМ).

Еквонімічні трансформації – заміни гіпоніма іншим гіпонімом того самого класу. Наприклад: *I'd seen a vodka ad once, just a **glass** full of vodka standing in the middle of a snowdrift in a blue light, and the vodka looked clear and pure as water; so I thought having vodka plain must be all right* (The Bell Jar, с. 5) // *Колись мені трапилася реклама горілки, на якій була лише підсвічена синім повна по вінця **чарка** на тлі хуртовини, і та горілка виглядала чистою й прозорою, наче вода, тож я вирішила, що пити горілку чистою – правильно* (Під скляним ковпаком, с. 21).

Українська дослідниця О. О. Селіванова до трансформацій денотативного плану відносить метафоричні трансформації. Серед них розрізняємо деметафоризацію, метафоризацію і трансметафоризацію. О. О. Селіванова виокремлює четвертий тип метафоричних перетворень, а саме заміну складників донорської зони за умови її збереження в перекладі [3, с. 3-9].

Деметафоризація – заміна метафоричного значення слова в перекладі неметафоричним відповідником. Перекладач Ольга Любарська рідко вдається до стратегії деметафоризації. Розглянемо приклад: *I felt very still and very empty, the way **the eye of a tornado** must feel...* (The Bell Jar, с. 2) // *Я почувалася геть вкляклою, геть порожньою – певно, так відчувається **центр торнадо**...* (Під скляним ковпаком, с. 9).

Метафору *the eye of a tornado* (“око урагану”), донорською зоною якої є ЛЮДИНА, перекладач Ольга Любарська замінила прямим значенням відповідників *центр торнадо*.

Ще одним прикладом слугує наступний фрагмент: *By nine in the morning the fake, country-wet freshness that somehow **seeped** in overnight evaporated like the tail end of a sweet dream* (The Bell Jar, с. 2) // *О дев'ятій ранку оманлива замиська вологість, що якось **з'явилась** тут вночі, випаровувалась, мов спогад про фінал приємного сну* (Під скляним ковпаком, с. 8).

Метафоричне дієслово *seeped* (проникла, просочилася), “*to flow or pass slowly through fine pores or small openings*” замінене прямим відповідником – *з'явилась*.

Метафоризація – заміна прямого значення метафоричним синонімом. Явище метафоризації більш поширене в перекладі роману. Вдалим прикладом є наступний фрагмент: *Then when he started **to make my life miserable** I could make his miserable as well* (The Bell Jar, с. 25) // *А як би він узявся **ламати моє життя** – я йому теж зламала б життя* (Під скляним ковпаком, с. 120).

Неметафоричний вираз *to make my life miserable* (робити моє життя нещасним) перекладено метафорою *ламати моє життя*.

Розглянемо наступний приклад: *...like ballet tickets and passes to fashion shows and hair stylings at a famous expensive salon and chances to meet successful people in the field of our desire and advice about what **to do with our particular complexions*** (The Bell Jar, с. 2) // *...як-от квитки на балет, перепустки на модні покази, зачіски від перукарів відомого й дорого салону краси, нагоди зустрітись з успішними людьми зі сфер наших захоплень і персональні консультації щодо того, як **жити зі своїми фігурами*** (Під скляним ковпаком, с. 9).

Англійська лексема *complexion* (колір обличчя), яка має пряме значення “*the hue or appearance of the skin and especially of the face*” (Webster) набуває у перекладі нового значення – *фігура*, тобто «зовнішній вигляд, обрис, форма чого-небудь» (за СУМ).

Поодинокими в тексті перекладу є приклади **трансметафоризації** – заміни донорської зони концептуальних метафор відповідників.

Розглянемо наступний фрагмент: *The idea of being electrocuted makes me sick, and that's all there was to read about in the papers – goggle-eyed headlines staring up at me on every street corner...* (The Bell Jar, с. 2) // *Від самої думки про смерть на електричному стільці мене нудить, а тими днями тільки про це й писали в газетах: банькати шпальти кричали до мене на кожному розі...* (Під скляним ковпаком, с. 7).

Концептосферою метафоричних дієслів *to stare up* (дивитись, витріщатись) та *кричали* є ЛЮДИНА, але звертаємо увагу, що змінено органи чуття людини – у першому випадку – це зір, у другому – слух.

Заміни складників донорської зони за умови її збереження в перекладі також є численними. Наприклад: *I felt myself melting into the shadows like the negative of a person I'd never seen before in my life* (The Bell Jar, с. 5) // *Я відчувала, наче зливаюся з темрявою, чорню, мов засвічена плівка з портретом незнайомця* (Під скляним ковпаком, с. 21).

Англійську лексему *to melt* (розтанути), “*to disappear as if by dissolving*” (Webster) перекладач замінює лексему *зливатися*, тобто «об’єднуватись з ким-, чим-небудь, створювати одне ціле» (СУМ). Донорською концептосферою метафори в оригіналі та в перекладі є РІДИНА.

Розглянемо наступний приклад: *The city hung in my window, flat as a poster, glittering and blinking, but it might just as well not have been there at all, for all the good it did me* (The Bell Jar, с. 7) // *Місто висіло за моїм вікном, пласке, наче фотоплакат, воно мигтіло й блимало, однак для мене нічого не змінилося б, якби його там не було* (Під скляним ковпаком, с. 34). Англійську лексему *to hang* (висіти), “*to hover or remain stationary in the air*” (Webster) замінено лексемою *висіти*, яку СУМ тлумачить як «триматися в повітрі майже без руху».

Вдалим прикладом є наступний фрагмент: *...and how all the little successes I'd totted up so happily at college fizzled to nothing outside the slick marble and plate-glass fronts along Madison Avenue* (The Bell Jar, с. 2) // *...і того, як мої дрібні здобутки, радісно назбирані в коледжі, вижарювалися нанівець на тротуарах під лискучими мармуровими й скляними фасадами Медисон-авеню* (Під скляним ковпаком, с. 8). Англійська словосполучка *fizzle to nothing* з дослівним перекладом «гаснути до кінця, зникати» замінено лексемою *вижарюватись нанівець*, тобто «перегрітись від спеки» (за СУМ). Таким чином у перекладі та в оригіналі використано метефору з донорською зоною ВОГОНЬ.

Контативні трансформації поділяємо на оцінно-емотивні, експресивні та функціонально-стилістичні.

На рівні **оцінно-емотивних трансформацій** слова набувають нового оцінно-емотивного значення. Найчастіше це відбувається за допомогою пестливих

суфіксів, які надають словам зменшувально-пестливої форми. Слова стають емоційно забарвленими.

Розглянемо приклад: *This dress was cut so queerly I couldn't wear any sort of a bra under it, but that didn't matter much as I was **skinny** as a **boy**...* (The Bell Jar, с. 4) // *Крій у сукні був такий дивний, що я не могла вдягти під неї бюстгальтер, але байдуже, бо я була **худенька**, мов **хлопчак**...* (Під скляним ковпаком, с. 16).

При перекладі нейтральні слова *skinny* (худорлявий) та *boy* (хлопець) замінюються українськими словами *худенька* та *хлопчак*, оцінно-емотивного значення яким додають суфікси [-еньк-] та [-ак-].

Спостерігаємо ще один випадок набуття мовною одиницею оцінно-емотивного значення шляхом повторення слів: *We had all won a fashion magazine contest, by writing essays and stories and poems and fashion blurbs, and as prizes they gave us jobs in New York for a month, expenses paid, and **piles and piles** of free bonuses...* (The Bell Jar, с. 2) // *Ми перемогли в конкурсі журналу мод: писали есе й оповідання, вірші й колонки, за що нас винагородили можливістю місяць працювати у Нью-Йорку й жити на повному утриманні, а на додачу ще **купую-купезною** подарунків...* (Під скляним ковпаком, с. 9).

Експресивні трансформації передбачають модифікацію чи втрату, посилення чи применшення ознаки.

У перекладах наступних фрагментів можна спостерігати посилення ознаки: *They **feed** us day after day and then just make us lie around* (The Bell Jar, с. 27) // *Вони з ранку до ночі **напихають** нас їжею і змушують сумирно лежати* (Під скляним ковпаком, с. 130).

Англійську лексему *feed* (давати їжу), “to give food to” (Webster) Ольга Любарська замінює лексемою *напихають*, яку СУМ тлумачить як «надмірно годувати».

Розглянемо ще один фрагмент: *The **big**, gray eye of the sky looked back at me, its mist-shrouded sun focusing all the white and silent distances that poured from every point of the compass, hill after pale hill, to stall at my feet* (The Bell Jar, с. 30) / *На мене дивилося **величезне** сіре око неба, і зтягнуте імлістим серпанком сонце зганяло зусібч неозорі й мовчазні білі простори та вкладало до моїх ніг* (Під скляним ковпаком, с. 139).

До **функціонально-стилістичних трансформацій** відносяться втрата, заміна або виникнення в перекладі функціонально-стилістичного забарвлення мовних одиниць.

Часто зустрічаються трансформації із зміною нейтрального стилю на розмовно-побутовий. Наприклад: *I just **bumped** from my hotel to work and to parties and from parties to my hotel and back to work like a numb trolleybus* (The Bell Jar, с. 2) // *Я просто **пхалася** з готелю на роботу, потім на вечірки, потім у готель, потім на роботу, наче заціпенілий троллейбус* (Під скляним ковпаком, с. 9). Слово *to bump* перекладається як 1) вдарятися; 2) наштовхуватися; 3) випадково зустрітись з ким-небудь. У тексті перекладу воно змінюється перекладачем на *пхатися*, яке ми відносимо до розмовно-побутової лексики.

Розглянемо наступний приклад: *I was supposed to be the envy of thousands of other college girls just like me all over America who wanted nothing more than **to be***

*tripping about in those same size-seven patent leather shoes... (The Bell Jar, c. 2) // Я мала бути об'єктом заздрощів для тисяч таких самих, як я, студенток коледжів із цілої Америки, які лише й хотіли **тинятися** в таких самих лакованих шкіряних туфельках тридцять сьомого розміру... (Під скляним ковпаком, с. 8).* Слово *to trip* вживається у поданому реченні у нейтральному стилі. В українському перекладі воно означає «прогулюватись». Перекладач використовує слово *тинятися*, що найчастіше вживається у розмовно-побутовому стилі.

Функціонально-стилістичні трансформації спостерігаються у такому прикладі: *...and at the fusty, peanut-smelling **mouth of every subway** (The Bell Jar, c. 2) // ...у кожній пропахлій застоєм арахісовим маслом **пауці підземки** (Під скляним ковпаком, с. 8).*

Нейтральна лексема *mouth* (рот), “*something that resembles a mouth especially in affording entrance or exit*” (Webster) має нейтральний реєстр. У тексті перекладу ми спостерігаємо заміну на лексему *пауца*, яка належить до фамільярного реєстру.

Висновки. Класифікацію лексичних трансформацій у перекладі за О. О. Селівановою проілюстровано на матеріалі українського перекладу англомовного літературного тексту, розширення й аналізування яких, на нашу думку, має важливу науково-дослідницьку й пізнавальну перспективу.

Література

1. Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие / В. С. Виноградов. – 3-е изд., перераб. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, терміно-логічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004 – 576 с.
3. Селіванова О. О. Метафора в українському перекладі роману М. Булгакова «Майстер і Маргарита» / О. О. Селіванова // Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки. – 2012. – №27 (240). – С. 3 – 9.
4. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

Список джерел фактичного матеріалу

1. Sylvia Plath *The Bell Jar* / Sylvia Plath
2. Сильвія Плат Під скляним ковпаком [переклад з англ. О. Любарської] / Сильвія Плат. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – 360 с.

Могилей И. И., Пономарчук А. С. ЛЕКСИЧЕСКИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ПЕРЕВОДЕ АНГЛОЯЗЫЧНОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ

Статья посвящена анализу лексических трансформаций на материале украиноязычного перевода романа С. Платт «Под стеклянным колпаком». Статья рассматривает лексические трансформации денотативного и коннотативного планов на материале фрагментов современной англоязычной

прозы и их украинских переводов согласно классификации Е. А. Селивановой, предполагающей разделение трансформаций на формальные и формально-содержательные.

Ключевые слова: трансформация, лексическое значение, денотат, коннотат, гипоним, гипероним, партоним, холоним, эквоним, кореферентные замены, коннотация, коннотативное значение, денотативная информация.

Mogiley I. I., Ponomarchuk A. S. LEXICAL TRANSFORMATIONS IN THE TRANSLATION OF THE ENGLISH LANGUAGE FICTION

Lexical transformations featuring both denotative and connotative ones are regarded as a subject matter of the article dealing with the latest classification of translation transformations by Prof. O. O. Selivanova. The paper considers the translated prose fragments of S. Plath's "The Bell Jar" in connection with their equivalence in two texts compared.

Keywords: denotation, connotation, denotative meaning, transformation, lexical meaning, hyponym, hyperonym, partonym, wholonym, equanym, denotative information.

УДК 811.111'373.612.2(045)

С. В. Цюра,

к. філол. н., доцент Черкаського
національного університету імені Б. Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ІЄРАРХІЧНОЇ БУДОВИ ПРОСТОРУ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ (на матеріалі роману Еріка Сігала «Клас»)

У статті досліджено особливості ієрархічної будови простору концептуальної метафори в романі Еріка Сігала «Клас». Оскільки процес утворення метафори як складової вербалізованих знань належить до виявів індивідуальної мисленнєвої діяльності, з'ясування її структурних особливостей у романі Еріка Сігала є шляхом до усвідомлення мислемовленнєвої творчості автора. У статті виділено центральні та периферійні концепти – референти метафор; здійснено їхню тематичну стратифікацію в межах системи, а також їхній кількісний аналіз. Основним висновком статті є те, що типовими для Е. Сігала при створенні метафор є референти, що експонують концептуальне поле «Світ людини», до якого включено інформацію про природні феномени, об'єкти природи, час і простір.

Ключові слова: концептуальна метафора, концепти, концептуальне поле, класи, підкласи, кластери, тематична стратифікація.

Постановка проблеми. Вивчення метафори у процесі наукового пізнання розглядалося, здебільшого, в межах філософії науки, проте поява теорії концептуальної метафори (ТКМ) Дж. Лакоффа та М. Джонсона дала поштовх виникненню нового підходу до розгляду проблеми метафоризації наукового знання, що відбулося в парадигмі сучасної когнітивної лінгвістики. У когнітивній